

Hoop op herwaardering DDR-schilder Werner Tübke

[Achtergrond](#) - 6 februari 2017 - Auteur: Wiebke Pittlik

Museum De Fundatie in Zwolle heeft een opmerkelijke keuze gemaakt voor een nieuwe tentoonstelling: de in Nederland onbekende DDR-schilder Werner Tübke krijgt alle ruimte in het museum. Over vier verdiepingen zijn ongeveer honderd werken van hem te zien.

Het is opmerkelijk genoeg de eerste grote overzichtstentoonstelling van Tübke überhaupt, vertelt Stefanie Michels van Galerie Schwind tijdens een rondgang over de expositie bij de opening. Galerie Schwind kocht na de dood van Tübke in 2004 diens ateliervilla en beheert zijn artistieke nalatenschap.

In de DDR was Werner Tübke (1929-2004) een van de meest gevierde schilders, en samen met Bernhard Heisig en Wolfgang Mattheuer grondlegger van de veelgeroemde Leipziger Schule. Maar na de val van de Muur zette West-Duitsland de Oost-Duitse schilderkunst figuurlijk bij het vuilnis.

Tübke maakte veel van zijn werk in opdracht van de SED, de partij die in de DDR de absolute macht had. Propagandakunst dus, concludeerde de West-Duitse kunstwereld. "Maar Tübke wist daar absoluut bovenuit te stijgen", zei museumdirecteur Ralph Keuning bij de opening van de expositie op 28 januari. "Hij werkte in opdracht van de staat en slaagde er met enorme genialiteit in die staatsopdrachten zo te buigen dat het grote kunst werd." Hij deed daarmee hetzelfde als bijvoorbeeld Rembrandt en Michelangelo, die ook kunst in opdracht van de overheid of de kerk maakten, stelt Keuning vast.

Veel van de tentoongestelde werken zijn geleend van Duitse particulieren en musea. “Maar daar zijn ze niet te zien. De meeste musea bewaren hun Tübkes in het depot”, zegt Michels. Voor een overzichtstentoonstelling was tot nu toe geen belangstelling. Michels en andere Duitse bezoekers die speciaal voor de opening naar Zwolle zijn gekomen, zijn erg gelukkig met de expositie in Zwolle. Ze hopen dat die ook in Duitsland wordt opgemerkt, en de grote musea daar zich toch eens achter de oren gaan krabben.

Metaforisch-realisme

Ook voor Annika Michalski, die in 2013 promoveerde op Tübke en een artikel voor de catalogus van de Fundatie schreef, is het volstrekt duidelijk dat Tübkes werk niet kan worden afgedaan als propagandakunst. “Kijk maar eens naar de gemiddelde propagandakunst bijvoorbeeld uit de jaren vijftig. Die was socialistisch-realistisch. Tübkes werk is van een heel andere orde, en in een heel eigen stijl”, vertelt ze, terwijl ze naar een doek kijkt dat ze niet eerder in het echt heeft gezien. Volgens Michalski laat zijn stijl zich nog het beste omschrijven als metaforisch-realisme.

Schilderijen in de stijl van de oude meesters

Tübke had verschillende fases in zijn werk, maar bekend is hij vooral van de schilderijen die meer in de stijl van de oude meesters zijn. Tübke wilde dat zijn werk boven de politieke situatie uitsteeg en een tijdloze waarde had. “Hij

creëerde een surreële wereld vol vergelijkingen, metaforen en allegorieën”, schrijft Michalski in de catalogus. “Bij Tübke werd de beschouwer geconfronteerd met overvolle en gedetailleerde, raadselachtige werken, die geen enkele overeenkomst vertoonden met het veel gemakkelijker te begrijpen socialistisch realisme.”

Steeds weer stuitte het werk van Tübke op weerstand bij partijfunctionarissen, en zijn positie als assistent en later docent aan de Hochschule für Grafik und Buchkunst in Leipzig stond in de jaren vijftig en zestig meerdere malen ter discussie. Vanaf de jaren zeventig kreeg hij meer erkenning, ook internationaal. In 1971 had hij zijn eerste buitenlandse solotentoonstelling, in Milaan. Andere Italiaanse steden volgden, en Tübke kreeg de kans te reizen en de Italiaanse schilderkunst in zich op te nemen. Dat was bijzonder, want slechts een zeer selecte elite van DDR-burgers kreeg toestemming voor buitenlandse reizen.

Bad Frankenhausen

De erkenning bracht hem grote staatsopdrachten, waaronder een monumentale muurschildering voor de Karl-Marx-Universität in Leipzig, waarop hij de arbeidersklasse en de intelligentsia afbeeldde.

Vanaf 1976 werkte Tübke elf jaar lang aan een spectaculair kunstwerk; een panorama van 123 meter lang en 14 meter hoog, waarvoor een speciaal, rond museum werd gebouwd op een heuvel bij Bad Frankenhausen in Thüringen. Met het panorama wilde de SED de Boerenoorlog van 1525 gedenken. In de dakkoepel van De Fundatie hangt de voorstudie, eentiende zo groot als het origineel en toch nog tamelijk imposant. Michels: “Er is zoveel op te zien, het moet de DDR-functionarissen overweldigd hebben, want wie goed kijkt, ziet dat dit werk helemaal niet de socialistische heilstaat uitbeeldt.” Veel meer laat hij zien dat de geschiedenis een herhaling van zetten is, "een fatale cirkelgang zonder eindpunt", aldus Michalski.

'In het herenigde Duitsland ontstond een algemene en radicale cultuurverandering'

Het panorama werd ingewijd op 14 september 1989, een paar weken voordat de Muur viel. Tübke kreeg het als gewezen staatskunstenaar daarna in het verenigde Duitsland moeilijk. Van zijn medewerking aan het regime werd schande gesproken, door vooraanstaande West-Duitse kunstenaars en - zo schrijft de Duitse kunstcriticus Eduard Beaucamp in de catalogus - ook door de jonge generatie uit Oost-Duitsland. "In het herenigde Duitsland ontstond een algemene en radicale cultuurverandering, die ook de voormalige DDR en in bijzonder hevige vorm de daar werkzame kunstenaars betrof." Tübkes werken werden van de wand

gehaald en opgeborgen. Hij bleef schilderen en ontwikkelde nog een hele andere stijl - een *Spätstil* -, zoals goed te zien is op de expositie.

Museumdirecteur Keuning vindt juist de heftige discussie rond Tübke interessant. "Het laat de kracht van grote kunst in optima forma zien." In het najaar vestigt hij de aandacht op nog een schilder van de Leipziger Schule. Vanaf 14 oktober krijgt Wolfgang Mattheuer een retrospectief.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/19988/hoop-op-herwaardering-ddr-schilder-werner-tubke>